

נוביני קרקובסקיה **Nowiny Krakowskie**

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIĄZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: **לילי הבר**
 כתובת: ת.ד. 17209 תל אביב 69051
 דואר אלקטרוני: lili@lyhaber.com
 טלפון: 09-9579540, פקס: 054-4436366

גליון 48, אוגוסט 2010 אלול תש"ע

הנהלת עיתון

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

מה יעלה בגורלם של קברי האבות בפלשוב???

כך נראה היום שטח המחנה לשעבר, ורק מספר שלטים חלודים מעידים על המקום שבו עונו ונרצחו בני משפחותינו

חלפו כבר 65 שנה מסיום המלחמה. חלפו כבר 20 שנה מאז שנפל מסך הברזל. מתי חושבים שלטונות פולין ושלטונות העיר קרקוב לפעול למען הנצחה הולמת יותר לזוועה שהתרחשה בתחומי העיר קרקוב? ומה על הקברים המחוללים של שני בתי הקברות עליהם נבנה פלשוב? עד מתי נאלץ להמתין?

קצרים

באסיפה הכללית של ארגון יוצאי קרקוב נבחרו החברים: לוועד העמותה: **דוד רייזר**, נשיא; **לילי הבר**, יו"ר; **עידו שמייזלר**, גזבר; **אדם אפטוביץ** ו**ד"ר חיים קנובלר**; לוועדת ביקורת: **מרצל גולדמן** ו**וינינה אקר**; משרד רו"ח: משרד רו"ח **כהן-גיגי**.

♣♣♣

אמי, **פפי וינר** ז"ל בת יצחק שיינברג ואסתר מבית יוקר, נולדה בקטוביץ וחייה בה עד גירושיה לגטו קרקוב במלחמה"ע השניה, שם עבדה כגננת בבית היתומים היהודי בגטו. לאחר חיסול הגטו היא נשלחה לאושוויץ, שרדה את התופת ועלתה לישראל, והקימה משפחה יחד עם אבי יואל וינר יליד טשביץ. אני מבקש ללמוד על קורותיה של אמי בזמן המלחמה ועל עבודתה כגננת בבית היתומים.

אבי וינר
awiener@bezeqint.net

♣♣♣

מאד התרגשתי משורותיו הקצרות של מר **אלכס רקובר** המדבר על דולק ליבסקינד ותנועת "עקיבא".

אמי המנוחה, **הלנה פייט** לבית רובינשטיין, היתה חברה בתנועת "עקיבא" וכל חייה בארץ דיברה בגאווה גדולה על תנועה זו ובהערצה ענקית על דולק ליבסקינד. שמו של דולק ליבסקינד ליווה את כל שנות ילדותי, נערוטי ובחרותי בבית הורי.

בלהה פייט

♣♣♣

מחפשים את יורשיה של **מתילדה שיינקין** מקרקוב. כל היודע פרטים על גורלה או על יורשיה מתבקש לפנות למערכת.

♣♣♣

מי שיש לו כתובת דואר אלקטרוני, ואינו מקבל מידע מהארגון באמצעי זה, מתבקש להעביר את כתובת הדוא"ל שלו למערכת.

לקראת תערוכה על הגימנסיה העברית בקרקוב

לפני כחודש התקבל בארגון מכתבו מדינת ישראל. כמו כן, בוגרי בית הספר של מר **מיכאל ניזביטקובסקי**, מנהל הם מאגר של תרבות פולנית ועברית על המוזיאון ההיסטורי של העיר קרקוב, אדמת מדינת ישראל.

בעתיד הקרוב יטפל המוזיאון של "גברת לילי הבר הנכבדה, יושבת ראש ארגון יוצאי העיר קרקוב בישראל: **קבלי נא את תודתי העמוקה עבור ארגון מפגש של בוגרים ובוגרות, ילידי שנת 1924, המאוגדים בארגון והם חניכי הגימנסיה העברית בקרקוב. המפגש תועד במקצועיות, כשהמשתתפים מעלים זכרונות מתקופת שהותם בין כותלי בית הספר. אני מבקש להביע את תודתי לכל משתתפי המפגש: אסתר מנהיים, לינה רוזנברג, דולה כפיר, רנה ליפסקי, יהודה מימון, יונתן דרזנר ושלוש גלוברמן.**

ושוב אנו מבקשים ממי שברשותו תמונות, מסמכים, תעודות או כל חומר תעודי אחר מהגימנסיה העברית או מכל בית ספר אחר בקרקוב, או מהחיים לפני המלחמה בעיר - נא שלחו למערכת קבצים סרוקים או את המקור ואנחנו נסרוק ונחזיר את המקור. החומרים הללו חשובים מאד לצורך מחקר, לימוד והנצחה.

הקלטת הראיון מהווה מקור יקר ובלתי אמצעי של אינפורמציה אודות בית הספר היהודי החשוב ביותר בקרקוב בתקופה שבין שתי מלחמות העולם. הראיון מספר על התלמידים של בית הספר העברי, אשר הודות להשכלה שרכשו ממוריהם המלומדים והמסורים, מהווים את העילית של

"העולה"

המידע שלהלן התפרסם בעלון "העולה" בהוצאת המשרד הארצי בקרקוב. בשנת תרצ"ו (1936): "אינפורמציות לעולים מכל הסוגים: בעלי-הון, תיירים, בעלי מלאכה, דרישות, המלצות, חלוצים ותלמידים. המחיר 1 זזהב.

המשרד הארצי-ישראלי הארצי בקרקוב

המשרד הארצי הנהו סניף מחלקת-העליה של הסוכנות היהודית לא"י בירושלים. בגבול סמכותו של המשרד הארצי נמצאים העניינים: (א) מתן אינפורמציות בדבר חוקי העליה ותנאיה; (ב) הרשמת מועמדים, בחינת ואשורם לעליה, בהתאם להוראות מחלקת העליה של הסוכנות היהודית; (ג) סדור העניינים הפורמליים הדרושים לקבלת דרכיות, ויזות וכדומה; (ד) סדור הטרנספורטים, הזמנת כרטיסי אניה וכרטיסי-רכבת; (ה) פקוח על ההכשרה החלוצית ובקרתה; (ו) בקורת רפואית של העולם והחלוצים הנמצאים בהכשרה.

המשרד הארצי בקרקוב כפוף במובן הטכני למשרד הארצי המרכזי בוורשה, ובאמצעותו הוא מסדר את רוב ענייניו, בקשר עם סדור העליה. המשרד הארצי המרכזי בוורשה הנהו המוסד הראשי לענייני העליה בפולניה, והוא מיצג בפני השלטונות הפולניים והקונסולט הבריטי בורשה את האכססקוטיבה של ההסתדרות הציונית העולמית ומופיע כבא-כחה בסדור העניינים עם השלטונות, חברות האניות ועוד.

חוג פעולתו של המשרד הארצי בקרקוב מקיף את פולניה הקטנה, המערבית ושלזיה, ז.א. את שטח הוויבודסטבות של קרקוב ושלזיה, וכן גם חלק של הוויבודסטבו הלבובית והיינו: מחוז ברזוזוב, טרנוברג, ירוסלב, לסקו, לנצוט, ניסקו, סנוק, פרזבורסק, קרוסנו, רזשוב.

בהתאם לתפקידיו מנהל המשרד הארצי הארצי את המחלקות כדלקמן: (א) אינפורמציות, הנמסרות למעוניינים (על יסוד ידיעות נכונות ואולם בלי

אחריות מוחלטת) בעל פה בשעות הקבלה וגם בכתב; (ב) מחלקת בעלי-מקצוע (סוג ב', פועלי תעשייה); (ג) מחלקת-המלצות; (ד) מחלקת בעלי-הון ובעלי מלאכה שיש להם 250 לירות; (ה) מחלקת ההכשרה והחלוצ; (ו) רשיונות משרד ההגירה לקבלת דרכיות; (ז) מחלקת הטרנספורט; (ח) מחלקה סניטרית.

אשור העולים על-פי רשיות העליה של הסוכנות היהודית מסור בידי הועדה הארצי, המורכבת מבאי-כח כל ההסתדרויות הציוניות בהתאם למספר המדנטים שקבלו בבחירות אל הקונגרס.

הוראות כלליות

בסדור איזה ענין בעל-פה או בכתב במשרד הארצי יש לשים לב להוראות דלקמן:

הכתובת: משרד ארץ-ישראל ארצי בקרקוב, רחוב דיטלא 107, מספר הטלפון 160-96. חשבון פ.ק.א. לתשלום הרשמות והוצאות העליה 415.160. לתשלום בדיקה רפואית 413.482. כתובת תלגרפית: משרד - קרקוב.

שעות הקבלה בכל יום חוץ משבת ויום טוב מ-11 עד 1 בצהריים. בשביל מעוניינים מערי השדה אין שעות-קבלה מיוחדות לאינפורמציות ועליהם לבוא בשעות-הקבלה הקבועות.

בקורספונדנציה יש למסור את כתובת השולח לא רק על גבי המעטפה אלא גם במכתב.

לתשובה יש לצרף בול בעד 25 פרוטה. אין לצרף לתשובה כרטיסים ומכתבים פרטיים.

מכאן ואילך נמסרות הוראות כלליות, חוקי העליה של הממשלה הארצי ותנאי אשור עולים, הוראות בדבר סדור דרכיה למהגר חינוס, הוצאות העליה, מה מותר לעולה לקחת אתו לארצי, כיצד לסדר את משלוח המטען לארצי, הוראות בדבר הנסיעה, הוראות בשביל תורים ועשרת הדברות לשמירת הבריאות.

לזכר האורה שפיצר

את לימודי סיימתי בבית ספר למסחר וכלכלה אשר שכן ברחוב סטרשבסקי פינת רח' קפוצינסקי (היום פועל במקום בית ספר למסחר). היו שנים שכמחצית מהתלמידים בבית הספר היו יהודים, אך עם הקמת בית הספר היהודי למסחר הצטמצם מספר התלמידים היהודים בבית ספרי.

סלומון שפיצר לימד את מקצועות הדת במספר בתי ספר על-יסודיים בקרקוב, וכך גם בבית ספרי. שיעורי הדת התקיימו פעם בשבוע, בשעות אחר הצהריים, ולקחו בהם חלק תלמידות ותלמידים יהודים. למדו מספר בפולנית שכתב שפיצר, בשם Zdroj Zycia, והוא דרש שנלמד בעל פה פסוקים. כמובן שלא לקחנו ברצינות את דרישתו, ונהגנו לקרוא את הפסוקים מתוך הספר הפתוח. בקול הבס שלו היה קורא לי ואומר: "גרינגוס, nie czytaj (=אל תקרא)".

בשנת 1935, שנת היובל של ארגון הנוער הציוני "יהודה", רשמנו את 'פרופסור' סלומון שפיצר בספר הזהב של קק"ל והבאנו לו את התעודה, יחד עם הדגל החדש של ארגון "יהודה". לביתו שברחוב יסנה הגענו במשלחת של שלושה נציגים: פלה גרינבאום כנציגת בית הספר למסחר וכלכלה, גינה שפרבר (אחותו של שימק) כנציגת בית הספר היהודי למסחר, ואנוכי כיו"ר ארגון יהודה. שפיצר זכה כבר שנה קודם לכן בתואר יו"ר הכבוד של "יהודה". לאות כבוד על פעולותיו זכה להיות הראשון אשר הצמיד את שמו, באמצעות מסמר פלדה, לתורן הדגל אינני יודע עם נפטר לפני המלחמה, או נספה בשואה. מי יודע?

זכורים לי שמות של חלק מהתלמידים והתלמידות וביניהם התלמידות: פלה אוארבך, בלנקה גנסר, קופפרברג, לושיה אניספלד, רוזיה דרנגר, פולה וולפיילר וגרינבאום; והתלמידים: הנריק טופף, פרדק ואל, שיינפלד ופרימן. חברות נוספות בארגון "יהודה" תלמידות בית הספר המקצועי לבנות אוגניסקו (Ogniisko) היו: מינדה טיכטל, נטקה פלאום ואסתר שאינני זוכר את שם משפחתה.

צבי גרינגוס

המורה סלומון שפיצר, שהיה מנהל בית ספר ממלכתי לילדי ישראל ע"ש קז'ימייז' הגדול ותרגם את ספר התורה והסידור לפולנית, נודע כאיש אשכולות וידען מופלג במדעי היהדות. הוא נספה במלחמה. אין, חלילה, להחליפו בשמעון שפיץ, המלשין שחוסל בידי המחנתרת הפולנית.

יוסף בוסק**המערכת**

סילביה יעקובצ'יק כתבה עבודת מסטר בנושא "התרבות המוזיקלית של יהודי קרקוב בשנים 1918-1939, כפי שבאה לידי ביטוי ב-'גוביני דז'נניק'".

את העבודה כתבה יעקובצ'יק במסגרת לימודיה באוניברסיטה היגלונית, והיא מתעתדת להרחיב אותה לעבודת דוקטורט. בעבודתה מודה סילביה לכל האנשים בארגון יוצאי קרקוב שסייעו לה במציאת חומרים ובמידע ומבקשת מכם להירתם ולהמשיך לסייע לה במידע. ואנחנו מבקשים מתנדב, השולט בפולנית ובעברית, על מנת שיתרגם את העבודה החשובה הזו לעברית, וכך נוכל להביא, לפחות קטעים מהחומר הרב, לידיעת הקהל הרחב.

על תהלוכות פורים

בהמשך לשאלתה של גב' זלדה כהן, בגליון יולי 2010, בקשר לתהלוכות פורים בקרקוב, נתקבלו תשובות.

העד-דלא-ידע בפורים, שנערכה מטעם הגימנסיה העברית, עברה על יד הבית שבו גרנו, ברחוב סרגו 17, מול הבית שבו גר, כמדומני, מנהל הגימנסיה ד"ר יהושע טהון. התהלוכה הגיעה משדרות דיטלובסקה, עצרה על יד ביתו של ד"ר טהון, ומשם המשיכה לכיוון שדרות גרוטצקה או לרחוב סבסטיאנה. הדבר היה בשנת 1935 או בשנת 1936, ואני הייתי אז ילד כבן 5 שנים.

א.א.א. (אורבך)

משלהי המאה ה-19 ועד שנת 1939 התקיימו תהלוכות פורים בקרקוב ברחוב קרקובסקה, מפנית רחוב מייודובה ועד לכיכר וולניצה, הלך ושוב. בספרי "יערות הסנה אוכלו" עמודים 68-70 תארתי בהרחבה את חג הפורים בקרקוב:

"איך אפשר לא להזכיר את חג הפורים בעיר קראקוב שלפני המלחמה – מראות שאפשר לראותם כיום רק על מסכי הקולנוע. בערב זרמו היהודים מכל קצות העיר בהמוניהם דרך הרחובות והסמטאות לכיוון רחוב קראקובסקה. אלפי אנשים, רובם משלנו, אבל גם מספר נכבד של פולנים, עמדו משני צידי הרחוב, נדחקו בכל המעברים, החשמליות העוברות ברחוב צלצלו בקוצר רוח כדי להתקדם, אך ללא הועיל, הם טלטלו עצמם בקושי קדימה. כולם התקבצו, זקנים, גברים, נשים, בני נוער, ילדים, הורים ובידיהם תינוקות, בחלקם ישנים, עטופים במיטות חמות. היהודות הקרקובאית המיושבת הפכה לציבור מלא שמחה, העיניים נוצצות והאוויר מלא בריחות של יין ופה ושם אנשים וילדים הגומרים בעמידה את שארית אוזני המן שלא נאכלו בבית. כולם מתוחים, חסרי סבלנות לקראת ההופעות הפורימיות.

ממעמקי הרחוב החשוך נשמעו קולות של דריכת פרסות על משטחי האבן, צהלות סוסים ושריקות שוטים החותכים את האוויר. מתוך האפלה הופיעו שורות של כרכרות מלאות באנשים בבגדים שונים – נסיכים, קצינים, אנשי עסקים, בנקאים, דמויות חובשי צילינדרים גבוהים לראשם ובפיהם סיגרים בוערים וסללות עשן מלוות אותם. הסוסים, ראשם מקושט בנוצות בת יענה נראו כבני רמכים. העגלונים זקופים במושב הקדמי, לראשם כובעי אבטיח עם נוצה בצד, כפות ידם בתוך כפפות לבנות כשלג

מסיבת פורים בגימנסיה העברית, 1934

שוט מקושט בידם. מטלטלים לכל תנועת הכרכרה, צוחקים וקוראים לעבר מכריהם העומדים בסביבה. והנה הופיעה מרכבה מקושטת בשלל סרטים רתומה לזוג סוסים כבירים המכוונים "בלגים", מאלה הגוררים במשך השבוע עגלות עם משאית כבדה, ועתה מעוטרים בצרורות של נוצות לאור פנסי הרחוב. מתחת לחופה אדומה ישב בכבודו ובעצמו הקיסר ירום הודו, פרנץ יוזף הראשון, האימפרטור האוסטרי-הונגרי, לבוש במדים כחולים, כותפות זהב רקומות לבגדי השרד שלו עטופי המדליות, משני צידי לחייו מודבק זקן הנקרא על שמו, והוא משעין את ידו על חרב בעלת ידית מקושטת, מרים מזמן לזמן את ידו ומברך את נתיניו. מרכבתו סובבת ומופיעה פעם אחר פעם.

כשראיתי בפעם הראשונה את החגיגה הזאת, את הפרשים היהודים, הם נראו בעיני כגיבורי התנ"ך, כשישים גיבורי שלמה המלך, ככתוב בשיר השירים. כל התלבשות בערב זה לקוחות ממלתחת התיאטרון היהודי רקנו. תלמידי בית הספר היהודי להתעמלות עמדו בכיכר הקרובה והעלו איש את חברו בפירמידה אנושית. הסטודנטים של האוניברסיטה, בכובעי הקורפורציות הציוניות, עברו כשהם שרים בעברית ופולנית. בפינות הרחוב אספו הקבצנים דמי פורים, היד יותר נדיבה ורחבה ביום זה ובמיוחד שהמסורת מחייבת.

אחרי חצות החלו הרחובות מתרוקנים לאט לאט. שאריות האוכל, ניירות, רסיסי זכוכית וגללי סוסים כיסו אותם, וירח עגול הפנים מודבק לרקיע, ומשתאה למראה השכונה היהודית בקראקוב.

למחרת בבוקר הפכו כל הרוזנים, הנסיכים והפרשים – לעגלונים, חייטים וסנדלרים והמלכות – לתופרות, זבניות ומבשלות. אבל עדיין יום שלם לאחר מכן נשאר טעם טוב אצל כולם, טעם של ערב מלא דברים נפלאים, שובבות, שמחה והתפרקות. זקני העדה בקראקוב ידעו לספר כי החגיגות האלה נמשכות בכל פורים כבר מאות בשנים."

בכרכרות האחרות ישבו בחורות הלבושות בשמלות קרנולין, בסגנון המאה הקודמת. פניהן מכוסות ברשת עדינה, מצופה בשלל פתיתי זכוכית נוצצות, בידיהן מניפות המצננות את הפנים למרות הקור, על צווארון מחרוזות פנינים ואלמוגים, שיער ראשן מוגבה כלפי מעלה, מסולסל וקשור בסרטים בצבעי זהב. מראה פניהן כוושתי אשת אחשוורוש ולא כאסתר הצדיקה. בחלק העליון של הלבוש המחשופים עמוקים, מבליטים את חלקי הגוף הנשי המכוסה בהקפדה במשך כל ימי השנה. תחפושת זו מרגיזה נשים רבות יראות שמם העומדות בצידי הרחוב ופונות לבעליהן ומצביעות לכיוון "המופקרות". הבעלים לא גורעים עין מהיושבות בכרכרות, והזבניות הקטנות זורקות נשיקות לכל עבר ונהנות מנשיקות מבן זוגן היושב לצידן.

את הטור המתמשך סגרה קבוצת צעירים לבושים כפרשים, יושבים זקופים על הסוסים ובראשם גבר בלבוש קצין, פרסות הסוסים צבועות בצבע

נכסי ניספי שואה בישראל

החברה לאיתור ולהשבת נכסים של ניספי שואה, הוקמה ב-2007 במטרה לעשות צדק היסטורי עם ניספי השואה, ולהשיב ליורשיהם החוקיים נכסים בישראל שהיו בבעלותם.

איתרנו ברשימות החברה להשבת נכסים כ-50 שמות של אנשים מקרקוב שרכשו מניות, לפני שנת 1939, בחברת

"אוצר התישבות היהודים" (חברה שהוקמה על ידי בנימין זאב הרצל בשנת 1899 לשמש מכשיר פיננסי של התנועה הציונית). מי שסבור שהינו נצר למי מהניספים ששמותיהם מופיע ברשימה יכול להגיש בקשה לרשת את נכסי הניספה. עוד על החברה ופעולתה באתר <http://www.hashava.org.il/>.

Adler Leo
Adler Michael
Aleksandrowicz R.
Bauminger Izak
Bauminger Joel
Bauminger Salomon
Bernstein Leib
Birnbaum Jonatan
Blankstein Emanuel
Bloch Bruder
Broder Izidor
Flamm Emil
Freiwald Moritz
Freiwald Lazar
Fritz Heinrich
Goldwasser L
Grunwald Roman
Gumpelewicz Elias

Gunzig Dawid
Heumann Heinrich
Himmelblau Mietek
Hollander Israel
Holzer Rachel
Horowitz Michael
Jankler M.
Krofs (?) Herman
Landau Abraham
Lehrfreund Michael
Leser Maks
Machauf Jacob
Mahler Selig
Markowicz Salomon
Mirtenbaum Leon
Nebenzahl Moriz
Paffeles Selig
Pamm Mendel

Peltz Sina
Rieser Gerson
Ripp Leon
Rose Adolf
Rosenfeld Chaim
Simcha
Rubinstein Simche
Schenker Ferdubabd
Schmeidler Hillel
Schmerler Joel
Schonberg Moses
Spira Isak Meyer
Thon Osias
Urobin Juda (?)
Wellner Josef Aron
Wohl Salomon M.
Zeltner Leon

ככר היהודים בקרקוב

מוקפת סמטאות, במרכזה בנין עגול, אדום. סביבו דוכני פירות, ירקות, ושאר מצרכים, ו... שקט...

אני זוכרת את התכונה, ההמולה, היא מצלצלת באוזניי וטבועה בעיני: חנויות הבשר הכשר, עופות ואווזים, ובאוויר נשמעות קריאות תרנגולים.

הרעש, ההמולה, הצעקות.

כל סוחר שיבח את סחורתו והזמין לקנות. זו הייתה כיכר-היהודים.

אף שלא חסרו בה גם כפריים פולנים.

בנות הכפר – שמחות ועליזות,

פני הגברים – רציניים, עניינים.

יהודים ופולנים, כולם יחד דברו,

את הסחורה שבחו,

מכרו, קנו, סחרו, קולותיהם בככר הזה.

היום, אחרי שנים רבות, אני ניצבת בכיכר: דוכני הפירות והירקות במקומם. כמו אז.

אך השקט כאן שורר, דממה.

לא נשמע עוד קול התרנגול.

לא נראות יותר נשים עטופות צעיפים

צבעוניים.

אין אברכים יהודים עם פאות מתנפנפות

וגרבים לבנים.

עם ציציות מציצות מתחת לקפוטות.

אין צחוק, אין רעש, אין קול.

לא נשמעות קריאות הסוחרים המשבחים את סחורתם.

כל מה שהיה תוסס, מלא חיים, זועק

באלפי צבעים – נדם.

השתק, לנצח נעלם.

וזה כואב כל כך.

השוק על כנו עומד. הבניין, אדום ומוזנח –

מאיתנו לא ישכח.

הכאב והצער על מה שהיה ועל מה שאבד,

יישאר עמנו לעד.

אסתר פרידמן

תזכורת למי שטרם שלם דמי חבר ל-2010

שלחו המחאה על סך 120 ש"ח לארגון יוצאי קרקוב בישראל ת.ד. 17209, תל אביב 69051

אבלים ומשתתפים בצער המשפחה על פטירתה של חברתנו

אליזבט לנט ז"ל
לבית פוגל

קוראים וכותבים

לגבי הוויכוח על המוסדות בגימנסיה העברית בקרקוב, להלן תרגם מתוך "דין וחשבון עבור שנה 1937/38 עמ' 26: "תזמורת הג'יז (האפוטרופסות - פרופ' בראון ופלדהורן) הוקמה ביוזמת התלמידים והופיעה בעת מסיבות הערב ('wieczorki') למען מבצע "כסות החורף", מסיבות פורים ומסיבות ב"חדר התלמיד". אשר לפעילותו של ועד ההורים של בית הספר נכתב (חלקית, עמ' 48): "...בשנת הדו"ח הרחיב הוועד את פעילות "מבצע השלמת התזונה" ע"י הפעלת "חדר התה והחלב" היגייני בתוך מבנה בית הספר. מידי יום הוגשו שם 300 כוסות תה וחלב וכ-200 לחמניות. מהשלמת תזונה חינם נהנו 86 תלמידים..."

נחום מנור

לכתבה של א. יוהנס על הגימנסיה העברית (גליון 46, יוני 2010) אבקש להעיר: הגימנסיה העברית בקרקוב לא היתה בית ספר לריקודים סלונים. לא – ולא. זה היה מוסד להשכלה ברמה גבוהה, עם מורים מעולים כמו ד"ר פרידלנדר, ד"ר פלדהורן, ד"ר בנציון כץ והוגה הדעות בנציון רפפורט, והרשימה עוד ארוכה.

המורים לא אכלו איתנו ארוחות עשר, ולא בדקו את הסנדוויצים על מפיות רקומות. לא – ולא. לא זכור לי גם שהובא אוכל לנזקקים מחוץ לכותלי בית הספר. בימים האפלים של מלחמת העולם השנייה היינו מפליגים בזכרונות מימי בית הספר, מצטטים קטעים נבחרים מספרות אותה למדנו בעל פה, וזה שמר על הזכרון שלנו.

כעבור 50 שנה, כשבקרתי בקרקוב, הלכתי מיד, כמובן, לראות את הגימנסיה שלי. והנה, ראה, עומד בנין אפור ומוזנח, ורק לוח הזכרון, תבליט נחושת על קיר הבניין מציין את העבר המפואר של הנוער היהודי במקום זה. עבר שהיה ולא יחזור עוד.

רות כהן

לזכרם של חברי התזמורת של הגימנסיה העברית, אציין את שמם: **נונק הלפרן**, פסנתרן; **רישק רכון**, אקורדיון הרמוני; **יוזק שפילמן**, כינור; **יוזק פצנובר**, תופים (פרקוסיה).

אירנה יוהנס